יגיל הנקין

חוקי המצוד: כשהרג הופך מאמצעי למטרה

החלטתה של ארה"ב לירות במבריחי סמים ששרדו בטביעת ספינתם מעוררת שאלות קשות על דיני המלחמה ■ כשארגוני טרור וגרילה מנצלים את החוק הבינלאומי כדי להשיג חסינות, המערב נאלץ לשנות את הכללים

באופן מרענן למדי, לאחרונה נערך דיון עולמי בשאלת דיני המלחמה שלא כלל את ישראל. הסיבה הייתה שנשיא ארה"ב דונלד טראמפ, שהחליט ליישם את "המלחמה בסמים" כפשוטה, הורה לצי האמריקני לתקוף ולהשמיד כמה ספינות מברריחים (בעיקר מוונצואלה), אף שלפחות במקרה אחד טוענים קרוביו של אחד המנוחים שהוא היה דייג קולומביאני תמים – וכעת תובעים את ארה"ב.

השאלה התעוררה בעקבות חשיפת סרטונים שבהם נראית סירת מבריחים נפגעת, ולאחר מכן הכוחות האמריקניים ירו במבריחים ששרדו בעודם צפים במים והרגו אותם. אפשר כמובן לטעון שלא הייתה פה פעולת "מלחמה" בהגדרתה החוקית, ולכן דיני המלחמה אינם חלים עליה; מצד שני, מכיוון שהרטוריקה מלחמתית, אין זה מפתיע שאנשים מצפים להתנהגות המקובלת במלחמה.

לפי דיני המלחמה המקובלים – ולא רק לפי פרשנות קיצונית שלהם – אסור לירות במי שכבר "יצא מהמשחק" ואינו מהווה סכנה באותו רגע, כגון טייסים שנטשו את מטוסיהם או ניצולי ספינות טרופות. לכן אין פלא שגורמים רבים, בארה"ב ומחוצה לה, טענו שהירי החוזר במבריחים הוא פשע – ואף פשע מלחמה, אם זו אכן מלחמה.

מנגד, העובדה שממשל טראמפ טורח בכלל לירות על המבריחים ששרדו, כשם שצה"ל ירה לא פעם על אנשי חמאס פצועים ששרדו תקיפה (עוד לפני המלחמה שחרר דובר צה"ל סרטון המתעד תקיפת עמדת תצפית וחיסול התצפיתן הפצוע שנמלט ממנה), קשורה לאותה סיבה שבגללה הסיכול הממוקד הפך לטקטיקה מקובלת על מדינות המערב: שינוי באופי המלחמה ובתפיסתה. זהו שינוי שבמידה מסוימת אנשי המעשה מקדימים בו את אנשי התיאוריה.

כללי המשחק

רוב דיני המלחמה המוכרים לנו התגבשו במחצית השנייה של המאה ה־19. אפשר לדבר רבות על האידיאולוגיה והאינטרסים המעורבים בקביעת הדינים האלו, אך הייתה בהם הנחת יסוד מוטמעת לכל הפחות עד סוף מלחמת העולם השנייה: הצדדים הנלחמים שותפים לתפיסת "מדינה", ומטרותיהם נמצאות על אותו לוח משחק. בהתאם לכך הייתה מקובלת מאוד הדרישה להדדיות – רק מי ששומר על חוקי המלחמה זכאי להגנות שהם מספקים.

לא פחות חשובה הייתה התפיסה שמלחמה איננה פשע. החייל הוא אזרח לוחם. השאלה אם המדינה שלו צודקת במטרותיה אינה מעניינו: הוא חייב להתגייס ולשרת אותה, כל זמן שהוא עצמו שומר על ההתנהגות הראויה בקרב. אדם יכול להילחם בצורה מכובדת למען עניין שאיננו צודק, וגם להילחם בצורה לא מכובדת למען עניין צודק. במקרה הראשון יזכה להגנה, במקרה השני לא.

כל ההנחות הללו השתנו דרמטית בשמונים השנים שחלפו מאז מלחמת העולם השנייה. אמנת האו"ם מצהירה שמטרת הארגון היא "לפטור את העולם מקללת המלחמה". מכיוון שלחברות באו"ם אסור לפתוח במלחמה כדי ליישב סכסוכים, הכרזת המלחמה כמעט נעלמה מן העולם. היא הוחלפה בעיקר ב"הגנה עצמית" ובנימוקים אחרים.

הדרישה להדדיות אולי לא נעלמה מהתודעה הציבורית, ואפילו בדיני המלחמה יש מדינות שעדיין דורשות אותה – בריטניה, למשל, עמדה בזמנו על זכותה לא לנקוט דינים מסוימים כלפי מי שמפר אותם בעצמו – אבל ככלל התפיסה השתנתה: דיני מלחמה נתפסים כחובות או כזכויות שאינן מותנות.

באחד מקטעי הולליינות הפרשנית המרשימים בתקופה המודרנית הסביר הצלב האדום הבינלאומי את הפרוטוקול שנוסף בשנות השבעים לאמנת ז'נבה. באופן פרטני דובר על הסעיף המקנה זכויות של לוחמים לאנשי גרילה גם אם אינם כפופים לפיקוד מדינתי ואינם שומרים על חוקי המלחמה. הטיעון היה ש"אנשי גרילה לא ייעלמו רק מפני שיוציאו אותם מהחוק... ומניעת ההגנה מהם לא תעודד אותם לשמור על החוקים שיש ביכולתם לציית להם, מפני שהדבר לא יועיל להם בשום צורה".

האפשרות שקבלת הזכויות ללא חובות תעודד אנשי גרילה לא לציית לחובות לא עלתה כנראה על דעתם של אנשי הצלב האדום. אולם החוקרת טאנישה פזאל מצאה שכך בדיוק קרה: הסיכוי לפגיעה מכוונת באזרחים בידי כוחות גרילה דווקא עלה מאז.

קשה לטעון שהפרוטוקול הזה, שישראל איננה חתומה עליו, עודד אנשי גרילה להגדיל את הסיכון לעצמם. להפך: הוא מאפשר לאיש גרילה להסתתר מאחורי אזרחים, לשלוף נשק, לירות על צבא, להשליך את הנשק ולהיעלם בקרב האזרחים – ועדיין להיות זכאי להגנה. אם איננו חבר צבא או ארגון צבאי, לשיטת הצלב האדום הוא חוזר להיות אזרח מן השורה.

המצב הזה מעודד אנשי גרילה להימנע מלהיכלל במבנה של ארגון ושליטה, מה שהיה מקל על הפגיעה בהם. די שנזכיר את הטענות שרוצחי משפחת ביבס היו חסינים מחיסול מכיוון שנחשבו אזרחים, שכן לא היו חברים בחמאס או בג'יהאד האסלאמי.

מצד שני, לוחמים כאלה אינם זוכים להערכה מיריביהם. בעבר יכולנו למצוא הערכה בין צדדים לוחמים, אולם כשהצד השני לא נתפס כלוחם לגיטימי אלא כפושע בשל אופן פעולתו, אין הערכה כזו. יש אסכולה שלמה של חוקרים המנסים לטעון שלא די לשמור על דיני המלחמה, ושלוחמים רשאים להילחם רק במלחמה שמטרתה צודקת. יש מהם הטוענים אפילו שחייל הנלחם מלחמה בלתי צודקת עושה מעשה פשע כשהוא יורה ביריבו, כי אין לו זכות להגנה עצמית במלחמה על עניין לא צודק.

אולם מחוץ לחוגים מצומצמים מאוד, רוב האנשים שופטים את אופי הלחימה ולא רק את הצדקות התיאורטיות לה. הסיבה לכך ששנים ספורות לאחר מלחמת העולם השנייה כבר נעשו סרטים על פילדמרשל ארווין רומל הגרמני, שנתפס כ"נאצי מכובד" אשר נלחם בהגינות, לא הייתה בגלל צדקת מטרתו אלא בשל צורת לחימתו. אם היה קם ארגון פלסטיני הרוחה פגיעה באזרחים ונלחם בחיילים באופן "מכובד", אפשר להניח שהיחס לאנשיו היה שונה מעט מהיחס לאנשי חמאס.

הריגה כמטרה

בגלל כל זה, אין פלא שהרי־גת האויב הופכת לא פעם מטרה כשלעצמה. במלחמות עבר הרג האויב נחשב בדרך כלל אמצעי למטרה. דוגמאות שבהן קיוו אנשי צבא לנצח רק באמצעות הריגת חיילי יריביהם במהירות רבה יותר משאלה יהרגו בחייליהם – כמו הגרמנים בוורדן במלחמת העולם הראשונה או ארה"ב בחלק נכבד ממלחמת וייטנאם – נחשבות בדרך כלל שליליות ביותר.

אולם כפי שציין בזמנו הרמטכ"ל דאז אביב כוכבי, ההיגיון של מלחמה "רגילה" לא תמיד פועל מול גורמים לא מדינתיים. הוא הדגים זאת כשציין את ההבדל בין קריסת הצבא המצרי בקרב אום־כתף במלחמת ששת הימים לאחר שספג 20 אחוזי נפגעים, ובין היחידה של חמאס בבית־חאנון במבצע עופרת יצוקה – שספגה שיעור נפגעים דומה ובכל זאת המשיכה לשגר רקטות.

ההבדל איננו באומץ, אלא במבנה: ארגון היררכי מדינתי לעומת תנועת טרור, שאומנם במקרה של חמאס התאפיינה בניהול ריכוזי אבל בביצוע לא ריכוזי, ולא היסטה אף פעם להפעיל אזרחים – גברים, נשים, ולעיתים אף זקנים וילדים – בפיגועים נגד כוחות צה"ל ואזרחי ישראל.

במצב כזה – כמו במלחמה של האמריקנים מול אל־קאעידה ודאעש – הסיכוי שלוחם האויב ייכנע נמוך יותר, וחסר גם מבנה ארגוני מסודר שיכול להכריז על כניעה מרוכזת. מעט מאוד גורמים שאינם מדינתיים מסוגלים לגרום לאנשיהם להניח את הנשק לפי פקודה. לעיתים הם פשוט עוברים לפשיעה, כמו FARC בקולומביה, ולעיתים מקימים ארגון משל עצמם – כפי שאירע עם כמה אנשי גרילה עקשנים מצפון אירלנד, שלאחר ש"הצבא הרפובליקני האירי" הניח את נשקו בהסכם יום שישי הטוב ב־1994 הקימו את "הצבא הרפובליקני האירי האמיתי" והמשיכו בפיגועים, אם כי בלי השפעה מדינית ניכרת.

אין זה פלא שחיסולים ממוקדים היו לשיטה נפוצה. לא מדובר רק בכולת מודיעינית, אלא בשימוש באמצעים צבאיים לצורך התנקשויות שהיו בעבר נחלתם של שירותים חשאיים. בישראל נעשו התנקשויות בידי כוחות צבא עוד קודם לכן, למשל במבצע אביב נעורים לחיסול בכירי פת"ח בביירות. ב־1979, כאשר כוח סובייטי מיוחד פשט על קאבול וחיסל את נשיא אפגניסטן חאפזוללה אמין, העמידו הסובייטים פנים שהאפגנים עשו זאת. כיום, מאז כהונת ברק אובמה בארה"ב חיסולים ממוקדים הפכו לכלי מועדף.

זו תוצאה הגיונית של השתנות האויב ושינוי אופי הלחימה. הנחת היסוד בזמן שהתעצבו רוב דיני הלחימה הייתה שהורגים את האויב כדי להשיג מטרה שאי אפשר להשיגה ללא הריגתו. בהתאם, אויב שנכנע או שאינו מהווה סכנה לא אמור להיות מטרה להתקפה (המציאות הייתה כמובן שונה לא פעם מהתיאוריה). אולם אם האויב איננו פועל במסגרת שדמיינו הוגי החוקים, הריגתו נעשית המטרה.

כאן אנו מגיעים להשוואה הטעונה שערכו תומכי אלאור אזריה מול שר הביטחון דאז משה (בוגי) יעלון: מה ההבדל בין הירי של אזריה במחבל מנוטרל ובין חיסול אבו־ג'יהאד בתוניס? לו דובר בלוחם אויב "קלאסי", התשובה הייתה קלה. כאן המטרה למנוע איום (שחלף), וכאן המטרה לחסל מנהיג טרור. אולם כאשר נלחמים באויב לא מדינתי וכאשר מאמצים גישה שרואה בחיסול ממוקד שיטה לגיטימית ומועילה – בלי להיכנס לדקדוקים בבג"ץ על הסיכולים הממוקדים, למשל – קשה יותר להסביר את ההבדל. האם לו היה יעלון רק פוצע את אבו־ג'יהאד, הוא היה מחויב להעניק לו טיפול רפואי?

השאלה הזו מובילה למגוון ניסיונות הצדקה. טענה אחת גורסת שרק אם התקבלה כניעה אסור לפגוע באויב, אך לא חובה לקבל את הכניעה. בסיס הטענה הזו קלוש. שיטה אחרת טוענת שכל החיסולים הממוקדים פסולים. זו שיטה עקבית, אך סביר להניח שתאומץ רק במדינת פילוסופיה הדמיונית. במציאות מדינות ימשיכו להתנקש באויביהן, וכפי שמעידה מלחמת רוסיה־אוקראינה – גבוהים הסיכויים שהשיטה תופעל בעתיד גם כלפי צבאות סדירים מאשר שתיעלם בעניינם של ארגוני טרור.

בין שתחליט ארה"ב שהתקיפה על סירת הסמים הייתה חוקית ובין אם לא, הדילמה כיצד לנהוג באויב שאינו כפוף למערכת המושגים המדינתית תוסיף ללוות אותנו. הסתירה בין דיני המלחמה הדורשים להגן על מי שאינו מסוכן ובין הפרקטיקה של הרג האויב כמטרה רק תלך ותתחזק, בישראל וגם בארה"ב. היא בוודאי תתגבר עוד יותר ככל שמדינות המערב ייקלעו עוד ועוד למלחמות של ממש נגד גורמים לא מדינתיים.

באשר לישראל, קשה לדעת אם יש פתרון המגדיר בבירור את ההבדל בין נטרול האויב ובין הריגתו כמטרה כשלעצמה. צה"ל רשאי להגדיר הוראות פתיחה באש מחמירות בהתאם למטרה המדינית, ובוודאי אינו אמור לאפשר לכל חייל להגדיר לעצמו הוראות כאלו.

אולם זהו עניין משמעתי יותר משהוא עניין מוסרי. שאלת היחס לאויב, הכבוד שהוא זכאי לו, שאלת כניעתו והריגתו כמטרה כשלעצמה ימשיכו להעסיק את ישראל ואת המערב כולו.

ד"ר יגיל הנקין הוא מרצה במרכז האקדמי שלם ועמית במכון ירושלים לאסטרטגיה ולביטחון

סירת מבריחי סמים שהצבא האמריקני תקף ליד חופי ונצואלה

צילום: United States Secretary of War

מפקד המבצע המשטרתי בתראבין: המטרה שתושב ישראלי שנוסע פה לא יפחד, זו מדינת ישראל

המשך מעמ' השער

אתמול, כאמור, עברו הכוחות לה־תמקד בגביית תשלומים: מפכ"ל המשטרה דני לוי אמר כי ביישוב מתגוררים כאלפיים איש, ורק כשמונים מהם משלמים חשבונות חשמל, גז ומים. "לכל אזרח יש חובות וזכויות", אמר המפכ"ל בביקורו אתמול בתראבין, "נזמין לכאן את כל הרגולטורים והרשויות, ונגבה את מה שהמדינה צריכה לגבות. כמו שהם מקבלים פה דמי אבטלה, כך יש למו כל התושבים את חובותיהם. זה חלק מהמשילות והריבונות בתוך מדינת ישראל. לא נוותר על העניין הזה. אם יש כאלה שחוששים להיכנס לפה, אנחנו נבהיר שהם ייכנסו רק איתנו, כי זה תפקידנו".

"נדע להגיע למי שברח"

הכפר תראבין א־צאנע הוכרז כיישוב מוכר ב־2005. מעורבותם בפשיעה של חלק מבני שבט תראבין המתגוררים בו, כולל מעשי סחיטה באיומים וסחיטת דמי חסות, מוכרת לרשויות החוק בישראל. "שבט תראבין א־צאנע דומיננטי במפת הפשיעה בדרום הארץ", נאמר למשל בכתב אישום שהוגש נגד כמה מבני המקום שהואשמו בפרוטקשן במאי 2023, "בני השבט זכו למוניטין שלילי הנוגע להפעלת כוח ושימוש בכוח כדי להניע אחרים לעשות או להימנע ממעשה בהתאם לרצונותיהם".

ביוני חשפה המשטרה כי בלשי היחידה המרכזית נגב עצרו ארבעה חשודים תושבי היישוב, אשר נתפסו בגנבת שני טרקטורים ששימשו את כוחות צה"ל והגורמים האזרחיים בשיקום הקיבוץ בארי.

לאורך כל הדרך, אומר נצ"מ אבוטבול, מתקיימת הבחנה בין התושבים הנורמטיבים ובין אלה שאינם נורמטיבים. בראשית השבוע הכניסה ליישוב נחסמה בבטונדות: השוטרים העומדים לצידן בדקו כל רכב שנכנס, ועם תחילת המבצע היו תושבים שבחרו לא לשהות ביישוב, כולל כאלה המעורבים כנראה בפלילים ומבקשים להימנע מעימות עם השוטרים.

"מאז תחילת הפעילות נמצאים כעת בכפר ככל הנראה כמה מאות תושבים בלבד", אומר אבוטבול, "מי שנורמטיבי יקבל את השירות הכי טוב, ומי שלא נורמטיבי ומתעסק בפשע יטופל על פי חוק. נדע לבוא חשבון גם עם מי שבחר לצאת מפה בגלל הכיתור על תראבין, נדע להגיע עד אליו – לא משנה היכן יהיה, גם מחוץ ליישוב, גם בעסקים שמחוץ ליישוב, גם במהלך הבריחה, ואפילו ביהודה ושומרון. ביישוב עצמו אנחנו מפעילים בימים אלה קרוב ל־300 לוחמים בכל יום".

"נישאר כמה שצריך"

האלימות שמופעלת נגד כוחות המשטרה פחתה מאז תחילת המבצע. ועדיין, בשעות הלילה הפורעים מרגישים בטוחים: "הם מנסים לחסום ציר־ים, שורפים פחים וזורקים אבנים על שוטרים. לא ייתכן שזה יקרה במדינת ישראל, לא משנה אם היישוב ערבי או יהודי. אומנם הם עובדים בחשכה, אבל אנחנו יודעים לעבוד בסמוי ובגלוי, ותפסנו לא מעט מיידי אבנים בפעולות כאלה", אומר אבוטבול, "מבחינתנו אין תאריך סוף למבצע. אנחנו נמצאים כאן עד שהתושבים יבינו שזו מדינת חוק, ושפעילות של תג מחיר נגד יישוב כזה או אחר לא תעבור בשתיקה".

איך יודעים שהמסר הזה עובר לתושבים?

"זה צריך לבוא מהם. הם כבר מנסים ליצור קשר עם המשטרה כדי לדבר איתנו, ואנחנו משוחחים עם חלקם כדי לברר אם הם מבינים את העניין הזה.

"אבל אני שוב אומר: גם כשייגמר המבצע, כל עוד יהיו פה עבירות – ביטחוניות או פליליות – נחזור הנה בכוחות גדולים, כי בסוף המשילות בנגב חשובה יותר מכול. אנחנו עושים את זה כדי שתושב ישראלי שרוצה לעבור בכביש 310 ייסע ללא פחד, כי זו מדינת ישראל. סיימנו לאחרונה מבצע של יותר מחודש בתל־שבע בעקבות אירועי ירי שהיו שם, והצלחנו להפחית את מספר אירועי הירי ב־90 אחוזים".

מה היישוב הבא?

"כרגע אין לנו תכנון כזה, אבל כשנסיים פה – ואיננו יודעים כמה זמן זה ייקח – נבחר יישוב אחר שמתעסק בפלילים או באירועי ירי ויכול לפגוע באזרחים חפים מפשע. סיימנו את תל־שבע, עברנו לתראבין, וכשייגמר פה נקבל את המשימה הבאה ונעשה אותה כמו שצריך".

כמה יישובים כאלה יש בדרום?

"הכול מטופל בשוטף, בשגרה, אבל 'טיפול נמרץ' כזה מקבל יישוב שחורג מהנורמות ויוצר תחושת אי ביטחון לתושבים בתוך הכפר עצמו או באופן שזולג לתושבי הנגב. אנחנו נהיה שם ונטפל בהם. יש לא מעט כאלה היום".

אלינור פבריקר

נצ"מ אבוטבול בתראבין, אתמול

צילום: לירון מולדובן

יעקב מדן

ללא מסקנות אישיות

א. בשלוש מלחמותינו הראשונות לא נתבעה ועדת חקירה. בעקבות הרביעית, מלחמת יום הכיפורים, מונתה ועדת אגרנט. הזיכרון היחיד כמעט שנותר ממנה לציבור הוא המסקנות האישיות שהוועדה עסקה בהן, בעיקר נגד הרמטכ"ל דאז, רא"ל דוד אלעזר. שנתיים לאחר שהודח לקה דדו בליבו ומת, בהיותו בן חמישים. מוכרות שתי החלטות שלו שהציל את מדינת ישראל במלחמה, וראש הממשלה גולדה מאיר אמרה אחר כך שהוא הציל את עם ישראל. מוועדת החקירה נותר טעם מר עד היום. גם הזיכרון העיקרי מוועדת כהן, שקמה בעקבות מלחמת שלום הגליל והטבח שערכו הפלנגות הנוצריות בפלסטינים בסברה ושתילה, הוא המסקנות האישיות נגד אדרי־כלי המלחמה. גם מהוועדה הזאת נותרו טעם מר ומחלוקת ציבורית בלתי פתורה.

שונה מהן הייתה ועדת וינוגרד, שקמה אחרי מלחמת לבנון השנייה. הוועדה בדקה לעומק את הטעויות והכשלים שהיו במלחמה, ומסקנותיה עזרו מאוד לבנות את צה"ל מחדש. היא קיבלה פרסום מועט בלבד משום שנמנעה מעריפת ראשים. המסקנות המקצועיות, ללא מסקנות אישיות, לא עניינו את התקשורת ואת צרכניה. גם טעם מר לא נותר ממנה.

ב. קשה לצפות את סיומה של המריבה הנוכחית בשאלה מי יעמוד בראש ועדת החקירה למלחמה. ציבור גדול אינו מאמין לנשיא בית המשפט העליון המכהן. ציבור גדול אחר אינו מאמין לראש הממשלה, הבוחש בקדרת מינוי הוועדה. לכולם ברור שהוועדה תעניש ותוקיע בעיקר את הנמצאים בצד המנוגד מבחינה פוליטית למי שימנה את ועדת החקירה. המריבה בדבר הקמת הוועדה מוסיפה עוד קרע בין המחנות, מה שממש לא חסר לנו לקראת אפשרות של סיבוב נוסף מול איראן, עימות עם טורקיה ועוד. דומני שהחלטה משותפת על ועדה דוגמת ועדת וינוגרד, שתבדוק את הכשלים בתחילת המלחמה הנוכחית ואת שורשיהם, ותמליץ על דרכי תיקון ולא על מסקנות אישיות, היא הדרך הנכונה להקמת ועדה שתוכל לאחד ולא לפלג. נזכיר שרבים מאוד ממי שעשויים לסבול ממסקנות אישיות כבר אינם בתפקיד. המאבק להדחת ראש הממשלה הנוכחי יוכל להמתין להזדמנות אחרת.

ג. לוועדת חקירה כזאת מעלות נוספות, ונמנה שתיים מהן. הראשונה: לוועדת אגרנט ולמסקנותיה האישיות היו להערכתי חלק באווירה שחש הציבור שמלחמת יום הכיפורים הייתה תבוסה ישראלית מול מצרים וחברותיה, אף על פי שמבחינה צבאית היא הייתה ניצחון ישראלי גדול מאוד. תחושת התבוסה ליוותה אותנו עשרות שנים, ואפשרה לערבים להפוך את תבוסתם במלחמה לניצחון תודעתי, שליבה את התקווה הערבית להשמדת מדינת ישראל ביום מן הימים. כתב הכניעה שלנו, הסכם אוסלו, הושפע לא מעט מהניצחון התודעתי של הערבים במלחמת יום הכיפורים.

כרגע אנו על פרשת דרכים קשה בהנחלת התודעה על מלחמת התקומה לדור הבא. להבנתי אין ספק שניצחנו ניצחון צבאי גדול מאוד, אך רבים מושכים למגינה של תבוסה, שמחירה בעתיד עלול להיות גדול מנשוא. ועדת חקירה שתתרכז במסקנות אישיות עלולה לעודד זאת. ועדה שתתרכז בתיקון הכשלים ובטיפול בגורמיהם תחזק את צה"ל גם בכך שלא תהיה שנויה במחלוקת ציבורית על הקמתה ועל מסקנותיה.

ד. המעלה השנייה: רבים מן המועמדים לספוג מסקנות אישיות קשות מוועדה שתקום כדי לעשות זאת עמלו בשנתיים שאחרי פרוץ המלחמה למען ביטחוננו, ועשו דברים נפלאים הראויים לכל שבח. אתן דוגמה: אלוף פיקוד הדרום בפרוץ המלחמה, ירון פינקלמן. שבחים רבים נאמרו על תפקודו בעת הקרבות. בין השאר סופר שלא ביקר בביתו במשך יותר משנה בזמן המלחמה. לאנשים שהיו לידו היה נדמה שהוא שואף למות במלחמה בגלל אחריותו למה שקרה בתחילתה. אינני סבור שההשערה הזו נכונה, אך היא באה לבטא שהוא הלך בקו האש עם ראשוני הלוחמים.

אפשר גם לספר דברים נפלאים על התאוששותם המהירה, האמיצה והמבריקה של הרמטכ"ל הקודם, ראש השב"כ הקודם, אנשי מודיעין רבים ואחרים, שרובם צפויים לביקורת קשה מוועדה שתחתור בעיקר למסקנות אישיות. אני לא בטוח שזה מגיע להם. הם תרמו לנו את המיטב שיש להם. המקרא ומוסר הנביאים אינם משבחים בהרחבה אישים שאינם טועים. הם משבחים בעיקר אישים שטעו ונפלו, אך ידעו לקום ולתקן. כדאי שנלך מעט בעקבות מוסר זה.

הרב יעקב מדן הוא מראשי ישיבת ההסדר הר עציון באלון־שבות

> החלטה משותפת על ועדה שתתמליץ על דרכי תיקון ולא על מסקנות אישיות היא הדרך הנכונה להקמת ועדה שתוכל לאחד ולא לפלג